

مبانی آینده پژوهی

دکتر سعید خزایی

مدرس دکتری آینده پژوهی

و

مدیر مرکز آینده پژوهی دانشگاه تهران

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران

www.Tccim.ir

شرکت مشاوره مدیریت و مهندسی آرا

www.Arahg.com

جامعه مبدیان و متخصصین صنعت کفش ایران

www.Sanatekafsh.ir

۱۲ بهمن ۱۳۹۳

سمینار معرفی پروژه آینده نگری صنعت کفش در افق ۱۴۰۴

آینده پژوهی – تاریخچه

تکامل اندیشه های آرمانشهری در نگاه اندیشمندانی مانند

❑ فرانسیس بیکن (آتلانتیس تازه)

❑ توماس مور (اتوپیا)

❑ ژان ژاک روسو

❑ مارکی دو سد

❑ کوندورسه

❑ ویلیام گادوین

❑ هانری سنت سیمون

❑ کارل مارکس

آغازی بر عصر آینده پژوهی

«وندل بل»

آینده پژوهی – تاریخچه

کتاب پیش نگری ها (anticipations) نوشته اچ. جی ولز در سال ۱۹۰۲ نقطه آغازی بر آینده پژوهی است.

اما آینده پژوهی تا دهه شصت به دغدغه ای عمومی تبدیل نشد. پیش ران های آینده پژوهی در این دهه:

- نیاز دولت و تجارت به برنامه ریزی بلند مدت
- آغاز پیشرفت های تازه در پیش بینی فناوری و اقتصاد
- زوال تدریجی مرز میان آینده پژوهی و دیگر حوزه های دانشی و آغاز تلاش های میان رشته ای
- گویا چنین به نظر می رسد که انتخاب های انسان سبب پیدایش یک تفاوت می شود.

تفکر آینده نگر – پیشینه

- ۱- آینده محتوم و از پیش رقم خورده است، پس می توان آن را پیش بینی کرد.
- ۲- آینده با عدم قطعیت همراه است و انتخاب آن از میان گزینه های بدیل، امکان پذیر است.

آینده پژوهی - هدف

آینده پژوهان می کوشند تصاویری تازه و بدیل از آینده فراهم سازند.

:

□ اکتشافات تصویر پردازانه از آینده های ممکن

□ بررسی های نظام یافته از آینده های محتمل

□ ارزیابی اخلاقی از آینده های مطلوب

الوین تافلر

طبقه بندی اهداف آینده پژوهی

- آینده های ممکن (هرآینده ای که محال ذاتی نباشد) اکتشاف خیال پردازانه
- آینده های محتمل: آینده هایی که بر پایه شواهد ، احتمال وقوع بیشتری دارند (امکان پیش بینی پذیری کم و بیش وجود دارد) واریسی سازمند
- آینده های مطلوب (آینده های خواستنی بر پایه ارزش و باورها) ارزشیابی اخلاقی
- آزمون تغییرات موجود
- نگرش دورنمای جامع
- پرسشگری

آینده پژوهی - هدف

□ هدف غایی آینده پژوهی، ساختن آینده ای بهتر است.

ادوارد کورنیش، رییس انجمن آینده جهان و سردبیر فیوچریست

چهارده حوزه اصلی فعالیت های آینده پژوهی

✓ غذا و کشاورزی

✓ جامعه و سیاست و جرایم

✓ اقتصاد و شهرها و کار

✓ بهداشت

✓ محیط زیست

✓ دانش و فناوری

✓ آموزش

✓ آینده های جهان

✓ اقتصاد جهانی

✓ مناطق و ملت ها

✓ دفاع و خلع سلاح

✓ ثبات و توسعه

✓ روش های شکل بخشیدن به آینده

✓ ارتباطات

نظریه سامانه های باز و واقعیت

در نظریه سامانه های باز، واقعیت شبکه ای از متغیر های دارای برهمکنش است و برون یابی آینده باید پتانسیل

بر همکنش میان تاثیراتی را در نظر بگیرد که می تواند در میان این متغیر ها روی دهد.

اگر فردی خواستار درک آینده باشد، باید تمام سامانه ای را که در آن رویدادهای آینده در چارچوب آن رخ می

دهد، را در نظر گرفته و بررسی کند.

مراحل چهارگانه تکوین آینده پژوهی

۱- سنت علمی و تجربی آمریکایی

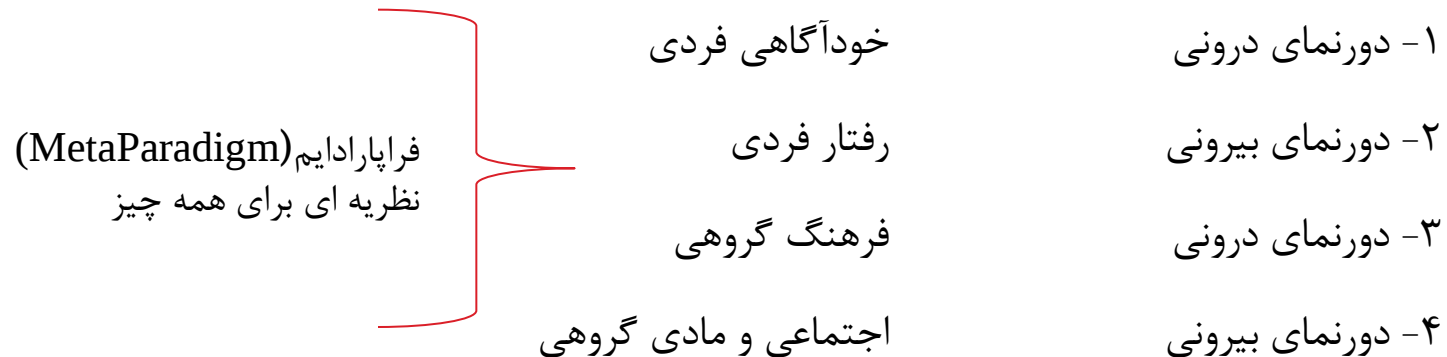
۲- سنت فرهنگ بنیاد اروپایی؛ تلاش آینده پژوهانه با تأکید و توجه بیشتر بر ارزش های فرهنگی و

بررسی چگونگی تأثیر عوامل فرهنگی بر پژوهش های آینده

۳- سنت فراملی و چند فرهنگی؛ توجه و تأکید بر آرا و اندیشه های اندیشمندان غیر غربی

۴- جنبش آینده یکپارچه: نظریه انتگرال

جنبش آینده یکپارچه (ترکیب ذهنیت و عینیت)

دورنمای درونی (۱ و ۳) راه های ذهنی نگرش به واقعیات هستند.

دورنمای بیرونی (۲ و ۴) راه های عینی نگرش به واقعیات هستند.

ما نمی توانیم تنها بر مجموعه ای از واقعیات عینی خارجی به عنوان زیر بنای تفکر و اندیشه به آینده تکیه کنیم، بلکه فهم آن ها از آینده، تجربه های درونی و فرهنگ نیز دارای اهمیت است.

بل و یگپارچه سازی

آگاهی از آینده نیازمند در همکرد و امتزاج دانش ، ارزش و اقدام است.

«وندل بل»

ادراک آینده تنها به معنای پیش نگری نیست، بلکه به مفهوم قضاوت و ارزیابی درباره آفرینش آینده و

سناریو هنجاری نیز هست.

چهار نگرش فرهنگی به آینده

آینده پژوهان حوزه دانش و فناوری

خوش بین

اندیشه بلند مدت

آینده پژوهان حوزه تجارت

خوش بین

اندیشه کوتاه مدت

آینده پژوهان حوزه اجتماعی

بد بین

اندیشه کوتاه مدت

آینده پژوهان حوزه محیط زیست

بد بین

اندیشه بلند مدت

نمی توان چیزی را ناشدنی پنداشت، زیرا

رویای دیروز،

امید امروز

و

واقعیت فرداست

«روبرت گودار»

تخیل علمی و آینده پژوهی

«آینده پژوهان باید بر فرایند خیال پردازانه تصورات تاکید و تمرکز کنند، زیرا از این راه می توانند

آینده های ممکن بیشتری را شناسایی و از این میان مطلوب ترین احتمال را در نظر آورده و برای

تحقق آن بکوشند»

«فردریک پل، اندیشیدن پیرامون آینده»

تخیل علمی و آینده پژوهی

میشل ماری ین تخیل علمی به شیوه ای مدرن و سبکی ویژه در آینده پژوهی می داند.

سر دبیران دانشنامه آینده (گراهام مولتیور و جورج کوریان) نویسندگان نوع علمی - تخیلی از جمله

ولز، ژول ورن، آسیموف و آرتور سی کلارک را در ردیف های نخست اندیشه ورزان آینده پژوهی قرار

دارند.

آینده پژوهی و دو مقوله کانونی

۱- پیش بینی آینده

۲- واپایش (کنترل) آینده

«اغلب تغییرات چشم گیر در صد ساله اخیر پیش بینی نشده است.»

«پیتر راسل»

«سخن گفتن از آینده های ممکن و محتمل توجیهی بر ناتوانی بشر در پیش بینی آینده است.»

«گراهام می»

«شایسته است پیرامون آینده به عنوان چندین احتمال بدیل بیندیشیم»

«پیتر بیشاپ»

«اگر بتوان آینده هایی را با قطعیت پیش بینی کرد، جبری و جزمی بودن آن اثبات می شود و ثابت می شود آینده از پیش رقم خورده است»

«ادوارد کورنیش»

«پیش بینی آینده تخیل و اقدام های ما را جهت بخشیده، نگرش و چشم داشت ها یی را موجب می شود.»

«ضیاءالدین سردار»

آینده پژوهی و پیش بینی آینده

جهان پیرامونی به میزان درخور تأملی نظم، پیوستگی و الگوهای تکرار شونده دارد.

این جهان سراپا پیش بینی ناپذیری نیست و از الگوها و قواعدی هم پیروی می کند.

«ادوارد کورنیش و گراهام مولتیور»

قراردادهای اجتماعی عامل تسهیل گر پیش بینی است.

❖ واقعیت هر دو جنبه و نگرش را در بر دارد:

میزانی از قوانین و روال های پیش بینی ناپذیر

میزانی از آینده اندیشی، اختیار و عدم قطعیت

برون یابی روند - پیش بینی آینده

برخی آینده پژوهان : تاریخ می تواند بستری مناسب برای پیش بینی آینده باشد.
برون یابی روند مناسب ترین روش پیش بینی آینده است.

«گراهام مولتیور»

There is nothing new under the sun.

پیوستگی های گذشته و آینده که پیش بینی را امکان پذیر می سازند:

- پیوستگی وجود
- پیوستگی الگو
- پیوستگی تغییر
- پیوستگی روابط علی

« ادوارد کورنیش »

معیار ها و راهکارهای برای پیش بینی

➤ پیش بینی های آینده، خود - تقویت گر هستند (بهترین راه آینده، پیش بینی آن است).

➤ پیش بینی ها اغلب با تفکر آرزومندانه همراه می شوند.

➤ تخیل علمی و گمانه های شهودی می توانند کارساز تر از برون یابی های آماری باشند.

➤ خبرگان و نخبگان یک حوزه همواره بهتر از دیگران نیستند.

➤ پیشران ها، عوامل کلیدی و آغاز گر ها در پیش بینی باید مشخص شوند.

➤ به تفکر واگرا و نگاه غیرخطی توجه داشته باشیم.

➤ ایجاد توازن در استدلال منطقی و خیال پردازی واجد اهمیت فراوان است.

نقد پیش بینی و برون یابی روند

۱. تغییر همواره خطی نیست.

۲. شگفتی سازها مخل روند یابی هستند. (در شگفتی سازها درونداد و برونداد برابر و همسان نیستند).

۳. نظریه آشوب، پیچیدگی، سامانه های باز، ادله هایی بر پیش بینی ناپذیری هستند.

نظریه کوانتوم در برابر فیزیک جزم اندیش کوانتومی و طیفی از احتمالات برای حالت های ذرات ریز اتمی قابل پیش بینی

است، اما نمی توان رفتار قطعی و حتمی را برای آن ها پیش بینی کرد.

الکوهایی احتمالی برای تغییر غیرخطی و آشوبناک وجود دارد و در نتیجه برخی ویژگی های آینده را می توان پیش بینی

کرد.

آینده پژوهی - ضرورت بومی سازی

« رویکرد هر جامعه و تمدنی به آینده با جوامع و تمدنهای دیگر تفاوت دارد. برداشت ها و ادراکات گوناگونی

از آینده، از قبیل رویکرد خردگرا، علمی، معنوی و روایی در طول تاریخ بشر تکامل یافته و در این عرصه

فرهنگ و جوامع نظامهای اعتقادی متفاوتی را پدید آورده اند.»

«الوین و هایدی تافلر»

فقدان دانش مشترک پایه، دشواری کار در دوره های آمادگی، برنامه ریزی تحقیقاتی، آموزشی و توسعه ی طرح های آینده پژوهانه را به همراه دارد.

«جان دال، آینده پژوهی فردی»

با تشکر از توجه شما